

Оксана Гук

докторант кафедри державного управління

ЛРІДУ НАДУ при Президентіві України

СИНЕРГЕТИЧНА МОДЕЛЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Публікацію присвячено дослідженню методологічної проблематики. Розкрито специфіку публічного управління в контексті синергетичної парадигми. Обґрунтовано доцільність застосування синергетичної моделі як концептуального методологічного підходу у даній сфері. Розкрито ключові ідеї моделі та сформульовано практичні рекомендації щодо вироблення основних механізмів формування нової системи цінностей в Україні. Доведено, що європейська система цінностей зможе стати для українського суспільства справжнім аттрактором, допоможе сформувати чітку правову систему і зміцнить українську державу.

Ключові слова: синергетика, публічне управління, модель, відкрита система, точка біфуркації, аттрактор, асимптотична стійкість.

Oksana Huk

doctoral student of Public Administration Department

of LRIPA NAPA under the President of Ukraine

SYNERGETIC MODEL OF RESEARCH OF PUBLIC ADMINISTRATION

The article is dedicated to research of relevant problems of the establishment of a public administration system in Ukraine. The author has researched the main methodological concepts of social development in the system of humanities. The author has analyzed the main approaches and concepts used by Ukrainian researchers to examine the problem of methodology of a public administration. Famous Ukrainian researches such as Y. Surmin, V. Bakumenko, P. Petrovsky focus on a systematic approach in the study of public administration. Other researchers such as S. Kurdyumov, V. Korzhenko, V. Martynenko, V. Solovykh, S. Kvitka prefer the methodology of synergy as a basis for research in public administration.

The main idea of the article is that the synergetic model should become a conceptual methodological approach in humanitarian sphere in general and in the science of public administration in particular. Therefore, the main task of this article is formulating key ideas of this model and determining its influence on the system of public administration in Ukraine.

The author argues that the use of a synergetic model in the field of public administration is feasible due to the fact, that society is an open system, capable to self-organization and evolution. The first ones who investigated the processes of self-organization in open dissipative systems were G. Haken, I. Prigozhin and I. Stengers, who are considered to be the founders of synergetic paradigm.

The essential concepts of synergy such as open system, bifurcation point, attractor, asymptotic stability are revealed on the basis of the methodology of the synergetic paradigm which was invented by abovementioned researches. The methodological advantage of synergy, in comparison with other theories, lies in the fact that its subject covers all stages of the universal process of self-organization of an open system. Synergy is based on the principle of probabilistic determinism as opposed to the systematic methodology. The process of managing society is very complex and unpredictable. Public administration requires new highly skilled professionals and sensitive methods of managing open society.

The specificity of the society as a system is that people are able to make a conscious choice at the point of bifurcation, they are able to analyze the post-bifurcation state and correct their own mistakes in choice. However, some modern thinkers, such as N. Taleb, believe that we cannot predict the behavior of a person with freedom of choice. This means that people have alternative ways of development, the choice of which can not be explained only by rational conscious factors, and therefore it is impossible to fully anticipate this path of development. Therefore, we can only analyze the so-called phase portrait of a dynamic social system.

The concept of attractor (relatively stable system with a clear structure) is very important for synergy. But the mechanism of its occurrence has not been researched yet. The author emphasizes the need to develop a system of values. It will be the main attractor of society and will maintain relative stability to external influences. This means that society becomes a new property, called asymptotic resistance. Accordingly, the author substantiates the need to develop clear mechanisms of the formation of a new system of values that corresponds to historical national traditions and time requirements. The new system of social values must guarantee the rule of law, the protection of human freedoms and the involvement of the society in the management system.

The author plans to continue further research in this direction, since it is not sufficiently investigated in Ukraine. The main conclusion of this article states the need to develop clear mechanisms of the formation of a new system of values in Ukraine. Since this is a necessary condition for the construction of the democratic-liberal system of public administration in Ukraine. In our opinion, the European system of values can become a true attractor for the Ukrainian society and help to form a clear legal system and strengthen the Ukrainian state.

Key words: public administration, synergy, model, open system, bifurcation point, attractor, asymptotic stability.

Оксана Гук

докторант кафедри державного управління
ПРИДУ НАДУ при Президенті України

СИНЕРГЕТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ИССЛЕДОВАНИЯ ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Публикация посвящена исследованию методологической проблематики. Раскрыта специфика публичного управления в контексте синергетической парадигмы. Обоснована целесообразность применения синергетической модели как концептуального методологического подхода в данной сфере. Раскрыты ключевые идеи модели и сформулированы практические рекомендации по выработке основных механизмов формирования новой системы ценностей в Украине. Доказано, что европейская система ценностей сможет стать для украинского общества настоящим аттрактором, поможет сформировать четкую правовую систему и укрепит украинское государство.

Ключевые слова: синергетика, публичное управление, модель, открытая система, точка бифуркации, аттрактор, асимптотическая устойчивость.

Постановка проблемы

Процес управління передбачає врахування складних і різнобічних аспектів суспільного буття, що відбуваються під впливом різноманітних чинників та тенденцій. Для наукового дослідження цього процесу необхідно добре продумати і підібрати оптимальний загальнометодологічний інструментарій.

В процесі розвитку демократичних інститутів, формування громадянського суспільства, система державного управління не може ефективно діяти старими методами. Молода Українська держава повинна зважати на загальносвітові тенденції, пристосовуючи випробувані в інших країнах, та вдосконалювати власні механізми забезпечення задовільного рівня ефективності, підзвітності та моральності адміністративного апарату. Тобто ми вже говоримо про систему публічного управління як окремого напрямку гуманітарних досліджень.

Одним із теоретичних досягнень науки ХХ ст. можна вважати уявлення про соціальну систему, що характеризується відкритістю, саморганізованістю та саморегульованістю. Для аналізу самоорганізації суспільних систем найбільш доцільно, на нашу думку, застосувати синергетичний підхід, запозичений гуманітарними науками з наук природничих. Сьогодні дослідники говорять про різні синергетичні моделі, які використовують у найрізноманітніших галузях, в тому числі в такій міждисциплінарній галузі, як публічне управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Розглядаючи проблему синергетики як методологічної основи розвитку суспільства, ми вважаємо за необхідне спиратися насамперед на роботи засновників цієї міждисциплінарної галузі Г. Хакена, І. Пригожина та І. Стенгерс, які розробили саму парадигму синергетики. Проблеми застосування методології синергетики у державному управлінні, зокрема, присвячені окремі праці С. Курдюмова В. Корженка, В. Мартиненка, В. Солових, С. Квіткі. Також варто згадати таких дослідників, як Ю. Сурмін, В. Бакуменко, П. Петровський, Н. Фоміцька, які займаються загальними проблемами методології наукових досліджень та їх застосування у науці державного управління.

В останні роки багато вчених за рубежом широко використовують поняття синергетики для дослідження проблем управління хаосом, прогнозування кризових

моментів в умовах глобалізації. Серед цих дослідників на особливу увагу заслуговує Н. Талеб, на ідеї якого ми також будемо опиратися.

Мета

Оскільки проблема застосування синергетичної моделі у галузі публічного управління є малодослідженою, ми поставили собі за мету у даній науковій розвідці обґрунтувати доцільність застосування синергетичної моделі як концептуального підходу до наукових досліджень в цьому напрямку, а також сформулювати ключові ідеї даної моделі.

Виклад основного матеріалу

Насамперед вважаємо за необхідне уточнити ключові дефініції. Так термін «управління», як мінімум, можна використовувати у двох значеннях: ширшому і вузькому. У вузькому значенні поняття управління використовуємо як адміністрування, тобто йдеться про управління як високоінституціоналізовану діяльність.

У ширшому значенні це поняття використовується при характеристиці соціуму як цілого, коли йдеться про його впорядкування, регулювання, спонукання до розвитку в бажаному напрямі та в певних заданих параметрах. І це друге, ширше значення нам також слід враховувати, особливо коли нашим завданням є окреслення методологічного інструментарію дослідження.

Щодо поняття «публічне», то цей термін з'явився паралельно з утвердженням республіканської форми правління. Оскільки рес-публіка дослівно – «справа народу» (це відомо ще з давньоримських часів), то саме цій «публіці», тобто народові мають служити і бути підпорядковані усі державні служби та політика, яку вони проводять. То ж зміст слова «публічний» не зводиться до відкритості. Якщо є потреба в перекладі, то в українській мові доцільніше вживати поняття «суспільний» чи «громадський». Однак латиномовний варіант «публічний» цілком прийнятний, і можна так і залишити названі вище словосполучення і домагатися їх поступового перетворення на норму слововжитку в суспільних науках – паралельно зі освоєнням нових концепцій сучасної теорії управління.

Тому можна стверджувати, що система публічного управління є не просто елементом широкої соціальної

системи управління, але професійною управлінською діяльністю, яка передбачає широке залучення громадськості, тобто розширення кола суб'єктів управління, а також для якої характерні прозорі та чутливі методи діяльності. Цей надзвичайно складний механізм функціонування системи управління суспільством в його ієрархічному (вертикальному) та мережевому (горизонтальному) вимірах вимагає глибоко продуманої методологічної моделі дослідження.

І якщо найбільш доцільним серед методологічних підходів у сфері дослідження державного управління вважався системний підхід або системний аналіз, то це було закономірно. Ми погоджуємось з професором П. Петровським, який зокрема, зазначає, що «ефективність функціонування системи є виявом її внутрішньої організованості, що досягається оптимальним поєднанням сталості і динамічності її структур та інтеграційних і диференціальних тенденцій» [1]. Саме тому, на його думку, «послідовне проведення системного аналізу державного управління закономірно переростає у розкриття його діалектичної сутності» [2], що вимагає, своєю чергою, з'ясування цілого комплексу чинників цього розвитку при розкритті методологічної основи дослідження управлінського процесу. По суті це означає, що ми неминуче мусимо звертатися до принципу детермінізму, який базується на філософському вченні про об'єктивну зумовленість всіх явищ природи, суспільства, окремої людської особистості внаслідок всезагальної причинності.

Однак ще з початку ХХ ст. стало рости усвідомлення того, що весь навколишній світ не може бути описаний законами тільки класичної механіки та діалектики. Люди в практичній діяльності стикалися з явищами, які не могли бути описані в рамках відомих на той період теорій, побудованих для детермінованих систем. Дедалі частіше, особливо з розвитком теорії ймовірності, заходила мова про відкриті системи, які обмінюються речовиною, енергією, інформацією з середовищем і характеризуються неврівноваженою структурою.

У природничих науках виникла потреба у появі нової теорії, яка змогла б пояснити суть явищ та процесів самоорганізації у таких відкритих системах та появу у них таких властивостей, якими не володіє жодна з цих частин, а також самого механізму цього впливу. В ході вивчення таких складних процесів виникла нова міждисциплінарна наука, основи якої були закладені професором І. Пригожиним, який назвав її наукою про самоорганізацію, або наукою про складне. Пізніше німецький фізик Г. Хакен успішно ввів у науковий обіг вже термін «синергетика», який нині широко використовується. Назва набула поширення в англійській мові через запозичення грецьких слів, які дослівно перекладаються як «спільна дія», і використовується успішно як в природничих науках, так і в гуманітарній сфері.

Сьогодні дослідники говорять про різні синергетичні моделі, які використовують у найрізноманітніших галузях. Для того, щоб вималювати чітку синергетичну модель, яка може слугувати методологічною основою в сфері публічного управління, вважаємо за доцільне спочатку з'ясувати ключові поняття синергетики та її первинну модель у природничій галузі.

Коротко синергетичну парадигму, відповідно до ключових ідей її засновників І. Пригожина та І. Стенгерса [3] можна сформулювати в наступних тезах:

- всі реальні системи у природі є нелінійними і дисипативними (сильно неврівноваженими), причиною цього є розсіювання, втрата енергії (ентропія), яку система отримує зовні;
- зв'язок між системами здійснюється через хаотичний, неврівноважений взаємообмін систем сусідніх рівнів;
- саме неврівноваженість є необхідною умовою появи нової організації, нового порядку, нових систем, тобто – розвитку;
- коли нелінійні динамічні системи об'єднуються, нове утворення не дорівнює сумі частин, а утворює систему іншої організації;
- неврівноваженість також пов'язана з адаптацією до зовнішнього середовища, адже система змушена змінювати свою структуру і може перебувати у різних станах, серед яких найпоширенішим є невизначеність;
- системи, що розвиваються, завжди відкриті (обмінюються енергією, інформацією та речовиною із зовнішнім середовищем), за рахунок чого і відбуваються процеси самоорганізації;
- у станах, далеких від рівноваги, починають діяти біфуркаційні механізми, що сприяє переходу до того чи іншого щодо довготривалого режиму системи – атрактора; заздалегідь неможливо передбачити, який з можливих атракторів займе система.

Методологічна перевага синергетики, в порівнянні із іншими теоріями, на нашу думку, полягає в тому, що її предмет охоплює всі етапи універсального процесу самоорганізації: його виникнення, розвитку, самоорганізації та руйнування, тобто весь цикл розвитку системи в аспекті її структурного упорядкування. Окрім того, на відміну від системного підходу, що базується на принципі детермінізму, синергетика базується на принципі ймовірнісного детермінізму, оскільки вона досліджує різні рівні порядку і прояви різної ролі хаосу, а також передбачає цілу множину ймовірних подальших варіантів розвитку на тому чи іншому етапі.

Ми певним чином погоджуємось з дослідником П. Петровським, який вважає, що синергетика є своєрідним продовженням системного підходу [4]. Однак варто зауважити, що синергетична модель є набагато складнішою і на сьогоднішній день вважається найбільш узагальнюючою і найбільш евристично плідною моделлю, оскільки описує механізми взаємопереходів порядку і хаосу в еволюції різноманітних відкритих систем, в тому числі й соціальних. Інколи її називають моделлю методологічного синтезу.

Вважаємо за доцільне запропонувати власне розуміння ключових понять синергетичної моделі, які ми будемо використовувати і в методології публічного управління.

Отже, відкрита система – це система, яка утворюється множиною взаємодіючих частинок; здатна обмінюватися енергією та інформацією з навколишнім середовищем, через це у ній переважають нестійкі стани, тобто вона неврівноважена. Під час цього обміну стає важливим розуміння суті ентропії, тобто розсіювання енергії, випромінювання. У точці рівноваги будь-яка складна система має максимальну ентропію і не здатна до самоорганізації. Вона перестає змінювати свій стан, тобто стає закритою.

Серед відкритих систем найбільш невірноваженими є дисипативні системи, які здатні еволюціонувати. У таких системах дуже потужні флуктуації (коливання, відхилення від найбільш ймовірного стану). У динамічно стабільних системах флуктуації зазвичай придушуються за рахунок негативних зворотних зв'язків, що забезпечує збереження структури і стану системи, близького до рівноваги. Але у більш складних відкритих системах, завдяки притоку енергії ззовні і посилення невірноваженості, відхилення з часом зростають, накопичуються і через відносно короткочасний хаотичний стан системи призводять або до руйнування колишньої структури, або до виникнення нового порядку.

Одним із ключових у синергетиці є поняття «біфуркації», тобто особливої критичної точки, в якій хід процесу стає неоднозначним. Тобто це стан вибору даної системи, після якого можливими є різноманітні варіанти її подальшого розвитку: вона може почати розвиток в новому напрямку, змінити свою поведінку, або ж зруйнуватися, якщо флуктуація досягне максимальної сили. До того ж принципово неможливо передбачити: чи стане стан системи хаотичним, чи вона перейде на новий, більш диференційований і високий рівень впорядкованості.

Отже через ці критичні моменти розвитку система може розвиватися в декількох напрямках, тому вона характеризується багатоваріантністю, альтернативністю шляхів еволюції. Але, як вважає дослідник В. Солових, «існує деяка детермінованість у виборі розвитку цих шляхів» [5], так би мовити ймовірнісний детермінізм.

«Коли система, еволюціонуючи, досягає точки біфуркації, – підкреслює Пригожин, – детерміністський опис стає непридатним. Флуктуація змушує систему вибрати ту гілку, за якою буде відбуватися подальша еволюція системи. Перехід через біфуркацію – такий же випадковий процес, як кидання монети ... У разі невірноважених процесів ... флуктуації визначають глобальний результат еволюції системи. Замість того щоб залишатися малими поправками до середніх значень, флуктуації суттєво змінюють середні значення ... Ми пропонуємо назвати ситуацію, що виникає після впливу флуктуації на систему... порядком через флуктуацію» [6].

Гигантські флуктуації, чергуючись, створюють враження хаосу, але насправді система «промацує, яка з флуктуацій найбільше відповідає як стану самої системи, так і зовнішнім умовам» [7]. Будь-яка з них за збігом обставин, а не завдяки детермінованому вибору може стати початком еволюції системи в зовсім несподіваному напрямку.

Для аналізу такої дисипативної системи, зокрема її структури, використовується поняття «фазовий портрет динамічної системи». Його утворюють безліч нерухомих точок і траєкторій у фазовому просторі в певний часовий момент. Коли щільність таких траєкторій стає максимальною, система потрапляє в певне поле тяжіння, яке забезпечує її відносно стійкий стан системи, який у синергетиці отримав назву аттрактор («attract» з англ. – приваблювати). Дослідник В. Солових вважає, що це пов'язано з тим, що «для кожної системи існує певний набір «структур-аттракторів», ... які розсіяні в середовищі. Система, що попадає в поле дії певного аттрактора, починає структуруватися таким

чином, щоб її структура була схожа на структуру-аттрактор» [8].

Отже, система починає еволюціонувати до певного стійкого стану, тобто до аттрактора. Більше того, коли вона у цей момент зазнає відчутного зовнішнього впливу, що виводить її з цього стану, через деякий час вона знову повертається до нього. Така властивість системи, що знаходиться в аттракторі, називається асимптотичною стійкістю.

Управління відкритими нелінійними системами є дуже складним завданням. Перш за все функціонування таких систем залежить від великої кількості елементів, які взаємодіють, а кожна локальна дія або локальне втручання в систему може призвести до зовсім не гаданих глобальних змін.

По суті мова йде про «ефект метелика», відкритий метеорологом Е. Лоренцом у 1961 р. Парадигму «ефекту метелика» Лоренца згадує і сучасний відомий мислитель Н. Талеб: «Помах крил одного-єдиного метелика в Нью-Делі може стати причиною урагану в Північній Кароліні» [9]. Розвиваючи цю думку, він зазначає, що «складні системи відзначаються великою взаємозалежністю (яку складно розпізнати) і нелінійними реакціями. Тут причинні зв'язки – це аномалія; складно зрозуміти, як працює система, якщо дивитися на окремі її частини» [10].

Це потрібно враховувати при виокремленні основних аспектів синергетичної моделі у суспільстві й з подальшим застосуванням використання її як методологічної основи науки публічного управління. В даному контексті мови ми використовуємо поняття управління в ширшому розумінні, бо розглядаємо проблему впорядкування суспільства в цілому, а також його впорядкування, регулювання, спонукання до розвитку в бажаному напрямі та в певних заданих параметрах.

Суспільство, як і людина, є одними з найскладніших відкритих систем, які здатні еволюціонувати. По суті синергетика розкрила основні закономірності еволюції суспільства, трактуючи соціальні революції як точки біфуркації. Аналіз синергетичних моделей еволюції складних систем дозволяє, зокрема, отримати пояснення такому важливому феномену як періодичність в історії. Цей феномен описав, зокрема, А. Тойнбі, вивчивши 21 цивілізацію за останні три тисячі років. Він дійшов до висновку, що як і розвиток цивілізації, так і її розпад, це безперервний процес зі своїм неповторним ритмом, і що основою цього ритму є такт «Виклик – Відповідь» [11]. Хоча при цьому автор підкреслює, що причина генези цивілізації ховається не в єдиному факторі, а в комбінації декількох, і «це не єдина сутність, а відношення» [12]. Власне мова йде про синергетику як спільну дію.

Однак перенесення синергетичної моделі зі світу природи у світ суспільства вимагає обачності та скрупульозності дослідження. Основна особливість соціальної системи, яка складається з людей, полягає в тому, що вони можуть робити свідомий вибір у точці біфуркації, здатні аналізувати постбіфуркаційний стан і враховувати та виправляти власні помилки у виборі. Адже деякі з цих помилок можуть призводити до деградації, а то й самознищення.

Така точка зору не викликала б сумнівів у представників класичної раціональної парадигми. В сучасному світі з позиції представників філософії постмодернізму

ця позиція викликає серйозні застереження. Їх можна сформулювати словами Н. Талеба: «Знаючи всі можливі функції фізичної системи, теоретично можна передбачити її поведінку в майбутньому. Але тільки в таку систему внести «людський фактор», як всі процеси зводяться нанівець. Це зовсім інше завдання: передбачити майбутнє для системи, елементами якої є люди, які є живі і наділені свободою вибору» [13].

Якщо спробувати акцентувати увагу саме на раціональному підході, як найбільш оптимальному варіанту, то тут варто зважити на наступні моменти. Щодо флуктуацій, то суспільство як відкрита система може прогресивно розвиватися тільки в тому випадку, якщо різноманітні випадкові відхилення будуть детально аналізувати, скрупульозно досліджувати всі без виключення можливості системи й обирати найкращу з них.

Окрім того, важливо наголосити на тому, що обмін енергією у суспільному вимірі – це насамперед інформаційний обмін, який відбувається між відкритими соціальними системами. Кожна точка біфуркації вимагає зробити правильний вибір в інформаційному полі, а то й створити нову інформацію, нову ідею. В сучасному інформаційному суспільстві причиною як внутрішніх, так і зовнішніх флуктуацій є різноманітні інформаційні потоки, зазвичай хаотичні. Загострюється чутливість системи, порушується її рівновага, знову точка біфуркації, вибір, адаптація, система запам'ятовує інформацію, відбувається формування певної системи цінностей. І ось саме через генерацію ціннісної інформації, на нашу думку, у відкритій соціальній системі є можливою побудова атрактора в певному фазовому просторі.

Механізм виникнення атрактора у синергетиці до кінця не досліджений, в цьому полягає основна проблема. Але якщо під атрактором розуміють відносно стабільну систему з чіткою і стрункою структурою, актуальним постає питання, що саме у суспільстві може виступити таким каркасом для побудови цієї структури. На нашу думку, такою основою може бути стала система цінностей конкретної соціальної системи. Саме вона дозволить утримувати відносну стійкість перед зовнішніми впливами, не закриваючи суспільства. І навіть, якщо певна інформація зовні буде виводити відкриту систему з цього сталого стану соціальної рівноваги, завдяки асимптотичній стійкості, система знову буде повертатися в атрактор, який вибудований власною системою цінностей.

Висновки

1. Суспільство – складна відкрита система, для якої характерний процес самоорганізації; в цій системі постійно існують альтернативні шляхи розвитку, вибір яких не можна пояснити лише раціональними свідомими чинниками, а значить неможливо повністю спрогнозувати чи передбачити цей шлях розвитку.

2. Управління такою відкритою системою є надзвичайно складним, непередбачуваним. Методологічною моделлю дослідження цього процесу може бути лише синергетична модель, яка пояснює функціонування таких відкритих, дисипативних систем, що еволюціонують, і таким чином демонструє новий методологічний підхід до управління ними.

3. Головним принципом управління такою складною і відкритою системою як суспільство є не сила, не жорстка централізація влади, не тотальний контроль,

а гнучкі, вірно зорганізовані, впливи на структуру системи, наближення її до рівня атрактора, який зможе утримувати систему в стані відносної рівноваги.

4. Не слід допускати закостенілості та закритості системи, оскільки це призводить до її самознищення; не боятися робити помилки у виборі, але чітко їх аналізувати і не повторювати в майбутньому, гнучко шукати власний шлях розвитку у цьому відкритому світі.

5. В точках біфуркації суспільства вибір подальшого шляху розвитку на пряму залежатиме від рівня освіченості та відповідальності його членів загалом. Це вимагає зосередження основної уваги системи публічного управління на сфері освіти, науки, інформаційної політики та піднесення рівня духовної культури, яка постає квінтесенцією соціального організму.

6. Для надання асистоматичної стійкості суспільній системі без її закриття, основні зусилля в сфері публічного управління повинні бути спрямовані на вироблення сталої системи цінностей, що відповідає історичним національним традиціям та вимогам сьогодення, гарантує верховенство права, захист свобод людини та залучення широких верств до системи управління і, своєю чергою, сприяє формуванню громадської активності та відповідальності кожного за рівень життя у цій системі.

7. Як підсумок, варто зазначити, що проблема вироблення синергетичної моделі як концептуальної методології публічного управління є надзвичайно перспективною і потребує подальших досліджень в даному напрямку. Головний висновок цієї наукової статті полягає в усвідомленні того, що європейська система цінностей може стати для українського суспільства сьогодні справжнім атрактором, допоможе сформулювати чітку правову систему і зміцнить українську державу. І саме ця система цінностей є необхідною умовою побудови демократично-ліберальної системи публічного управління в Україні.

Література.

1. Петровський П. М. Методологія наукового дослідження в галузі державного управління: навч. посіб. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2015. С. 89.
2. Петровський П. М. Методологія наукового дослідження в галузі державного управління: навч. посіб. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2015. С. 95.
3. Пригожим І., Стенгерс І. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой. Москва: Прогресс, 1986. 432 с.
4. Петровський П. М. Методологія наукового дослідження в галузі державного управління: навч. посіб. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2015. С. 14.
5. Солових В. П. Синергетична модель державного управління. *Теорія та практика державного управління*, 2015. Вип.1. С. 3–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2015_1_3.
6. Пригожим І., Стенгерс І. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой. Москва: Прогресс, 1986. С. 236–238.
7. Пригожим І., Стенгерс І. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой. Москва: Прогресс, 1986. С. 56.
8. Солових В. П. Синергетична модель державного управління. *Теорія та практика державного управління*, 2015. Вип.1. С. 6.

9. Талеб Нассим Николас. Черный лебедь. Под знаком непредсказуемости. 2-е изд., доп. ; пер. с англ. Москва: КоЛибри, Азбука-Аттикус, 2015. С. 324.
10. Талеб Нассим Николас. Антихрупкость. Как извлечь выгоду из хаоса; пер. с англ. Н. Караева. Москва: КоЛибри, Азбука-Аттикус, 2015. С. 25.
11. Тойнби А. Постыжение истории. Москва: Прогресс, 1991. С. 113.
12. Тойнби А. Постыжение истории. Москва: Прогресс, 1991. С. 106.
13. Талеб Нассим Николас. Черный лебедь. Под знаком непредсказуемости. С. 303–304.